

Yeni Dünya Düzeni ve Çevre

{tab=SUNU^}

SUNU^

Sosyal Araştırmalar Vakfı

(SAV) kurulu_undan bu yana temel ilgi alanlar1ndan biri oldu unu sürekli vurgulad1 1 Küreselle_me alan1ndaki ilk kapsamlı ürününü yayımlad1. Bu ürün Yeni Dünya Düzeni ve Çevre ad1n1 ve Dr. Necla YIKILMAZ imzas1n1 ta_1yor.

Yazar1, kitab1n

Önsöz ünde Güney Afrika n1n Devlet Ba_kan1 Thabo Mbeki nin, Dünya Sürdürülebilir Kalk1nma Zirvesi nin resmi açılış_konu_mas1na refah adac1klar1 ile onlar1n çevresindeki yoksulluk ve sefalet denizi ile karakterize olan küresel insanlık düzeni süremez diye ba_lad1 1n1 aktarıyor ve çalı_mayı sonlandırırken Çevre ve kalk1nma sorunlar1nı a_mak üzere gündeme getirilen sürdürülebilir kalk1nma hedeflerine mevcut ekonomik ve siyasi yapı ve çok farklı hedefleri ve amaçları olan aktörler ve araçlar ile ula_1lması1n mümkün olamayacağı sonucuna varılmı_tır diyerek bitiriyor.

Ara_tırmanın bitiminden bu yana geçen yaklaşık 1.5 yıllık süre Mbeki nin süremez dedi i küresel insanlık düzeninin görüntüsüne yeni olgular daha ekledi. Küresel düzen artık, sadece refah adac1klar1 ve yoksulluk ve sefalet denizi çeli_kisi ile de karakterize olmuyor.

Yoksulluk ve sefalet

denizinde korsanlık a_çıkken o i renç sava_makinası da egemenlik, hegemonya, iktidar ve ç1kar hesapları1nı so uk rüzgarıyla yelkenlerini _i_riyor, kan ve ölüm ya dırıyor. Refah adac1klar1 nda da durum farklı de il. Kendi içlerindeki yoksulluk ve sefalet bölgeleri ve bu bölgeleri büyütme için küresel insanlık düzeninin egemenlerinin yaptı 1 manevralar bir yana bırakılacak olsa bile, kan ve ölüm, refah adac1klar1nı üzerine de ya 1yor. Bu adac1klarda da gelecek kaygısı giderek büyüyor, güvenlik ad1na, _imdiye dek tırmak ile kazanarak kazanılan ve tüm insanlık a mal edildi i sanılan hak ve özgürlüklerin geri alınma planları yapıyor, planlar birer birer uygulamaya sokuluyor. Tablo tamam olsun! Binbir teori ve propaganda ile denizin her yerine dü_manlık tohumları ekiliyor.

Evet

do ru, ama insanlık sözcü ü fazla gelir (dense dense en fazlasıyla insanat denebilir!): Bu küresel düzen süremez.

Bu

çalı_ma, bu düzenin _ekillenme / olu_turulma sürecini, temel kavramları1nı, tezlerini, bilimin o zorunlu titizliğini göstererek analiz ediyor ve yazarınca ifade edilen sonucuna varıyor. Ayrıca belirtmek gerek, ara_tırmanın adı Yeni Dünya Düzeni ve Çevre olmasına karşın, ara_tırma kendisini bu iki farklı alanın arakesiti ile sınırlamıyor, - Yeni Dünya Düzeni ni daha ayrıntılı olmak üzere- her bir alanı kendi bütünlü ü içinde de ele alıyor. Sadece 0çindekiler bölümüne gözetmek bile bu olguyu açığa çıkarmaya yetiyor.

Çok

açıkça belirtmek gerek: Bu ara_tırma, bir kez okunup bir yana b1rak1lacak türden de il: Kendi alan1nda bir ba_vuru kayna 1 olacak ve her gerekti inde tekrar bak1lacak bir kitab1n tüm özelliklerini ta_1yor.

Ayn1

zamanda, SAV'1n kurucu üyesi de olan Say1n Dr. Necla Y1k1lmaz a, bu kitab1 SAV Yay1nlar1 içinde basmam1za izin verdi i için te_ekkür ediyor ve kitab1n insana yak1_1r bir küresel düzeni sa lamak için gösterilen çabalara bir katk1 olmas1n1 diliyoruz.

SAV YK

{tab=G0R0^}

G0R0^

Okinci Dünya Sava_1n1 izleyen y1llarda iki blok aras1nda ya_anan rekabet sonucu, ülkeler ekonomide devlet müdahalecili ine, refah devleti politikalar1na dayal1 Keynesçi uygulamalara yönelmi_lerdir. Bu süreçte yüksek büyüme h1z1na ula_1lm1_, istihdamda olumlu geli_meler elde edilmi_ ve ekonomide görel bir istikrar sa lanm1_t1r. Ancak 1970 lere gelindi inde refah devleti uygulamalar1n1n yüksek maliyeti, kar oranlar1ndaki dü_ü_ ve di er nedenlerle bir kriz sürecine girilmi_tir. Bat1 ülkeleri krizi a_abilmek için üretim yap1s1nda ve teknolojide de i_ikli e gitmi_ler, bunlara ba l1 olarak sermayenin uluslararasıla_mas1n1n önündeki engellerin kald1r1lmas1, özelle_tirme, sosyal devletin s1n1rland1r1lmas1, i_gücünün esnekle_tirilmesi ve sendikalar1n güçlerinin azalt1lmas1 gibi programlar1 gündeme getirmi_lerdir. Yeni sa da denilen bu politikalar 1970 lerde Ongiltereve ABD de ba_layarak bütün dünyaya yay1lm1_ yeni dünya düzeni ve küreselle_me süreci h1zlanm1_t1r.

Yeni düzende Sovyetler Birli i nin y1k1lmas1ndan sonra tek kutuplu dünyanın lideri ABD dir. ABD nin zirvede oldu u ve AB nin zirvede yer almaya oynad1 1 bir merkez ve merkezin d1_1nda, ço unlu unu azgeli_mi_ ülkelerin olu_turdu u çok parçal1 ve aralar1nda i_birli inin olmad1 1 bir çevrenin var1 1 sözkonusudur. ABD ile birlikte etkili olan ülkeler tak1m1 bir bütün olarak dü_ünölmekte ve bütünü merkez olarak adland1r1lmakta, kararlar1 ve ko_ullar1 etkileme gücü olmay1p bunlara sadece uyma durumunda kalan ülkeler tak1m1 ise çevre olarak adland1r1lmaktad1r. Dünya Bankas1, IMF, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), BM gibi uluslararası hükümet örgütleri ve OECD gibi bölgesel i_birli i örgütleri ve Avrupa Birli i gibi ulusüstü örgütler yeni dünya düzeninin etkin kurulu_lar1d1r. Bu kurumlar dünya düzenine ili_kin kararlar1n al1nmas1n1, uygulanmas1n1 ve uygulamalar1 denetleme görevini yerine getirmektedirler. Bu kurulu_lar uluslararası bir kamuoyu olu_turman1n ötesinde, güçlü etkileme ve uygulatma kanallar1na sahiptirler. Bu kurulu_lar1n do rudan do ruya borç verme ve program ve proje kredisi verme yetkileri vard1r. Bunun ötesinde bu kurulu_lar1n dünyadaki mali ak1mlar1 yönlendirme, dünya ticaret sistemini yönetme, uluslararası borçlar1 yönetme ve bunlar1n ko_ullar1n1 belirleme ve uluslararası hukuk çerçevesinde ülkeleri denetleme güçleri vard1r. Bu kurulu_lardan en yenisi olan, 1995 te kurulan mal, hizmet ve fikri mülkiyet haklar1na ili_kin ticareti düzenleyen ve ticari uyu_mazl1klardaki hakemlik yetkisi ile donat1lan DTÖ, dünyanın en güçlü ve en yetkili

kurulu_u haline gelmi_tir. Dünya ekonomisine ili_kin kararlar1, ba_1n1 ABD nin çekti i merkezdeki Japonya, Almanya Fransa, Ongiltere, Kanada ve Otalya dan olu_an G-7 diye bilinen ülkeler tarafından (sonradan Rusya n1n eklenmesiyle G-8) al1nmaktadır. Dünya ekonomisinin ba_1ca aktörleri ise ço u zaman uluslararası kurulu_lar1 ve hükümetleri de pe_lerinden sürükleyen say1lar1 500 civarında olan Çokuluslu ^irketler (ÇU^) dir. Bugünkü ekonomik yapıda, geli_mi_ ülkelerin ve ÇU^ ların etken, azgeli_mi_ ülkelerin ise edilgen konumda oldu u görülmektedir. Yeni uluslararası i_bölümü çerçevesinde, geli_mi_ ülkeler, kendi ülkelerinde, sanayi üretiminin çevrede yarattı 1 tahribata son vermek, ayn1 zamanda da ekonomik büyümeyi hızlandırmak amacıyla tamamıyla teknoloji üretiminde ve teknolojik içeri i yüksek metallerin üretiminde ihtisaslama ve tüm di er metallerin üretimini di er ülkelere bırakmayı hedeflemektedirler. Azgeli_mi_ ülkelere kaydırılan sanayi faaliyetlerinin kontrolü, teknolojik hakimiyet sayesinde yine dı_arıda yatırımların yapılmaması veya fason imalat yapılmaması geli_mi_ ülkelerin elinde olacaktır. Uluslararası yeni i_bölümünde, azgeli_mi_ ülkelere ise ucuz i_gücü kaynağı, ucuz do al kaynakları ve kirletilmeye hazır çevreleri ile katılmaları rolü verilmektedir. Di er taraftan da öngörülen bu i_bölümü gereince, bir yandan fikri mülkiyet haklarının sınırlı bir biçimde korunması sağlanırken, di er taraftan azgeli_mi_ ülkelerin dı_arı açılması sağlanarak gerekli düzenlemeler yapılmaktadır. Geli_mi_ ülkelerin, teknoloji üretebilen ülke diye tanımlanması günümüzde, azgeli_mi_ ülkelere teknolojiye ulaşmanın en makul yolunun, çokuluslu şirketlerin yatırımlarının çekmesi oldu u telkin edilmektedir. Teknoloji üretmeye kalkan az sayıdaki azgeli_mi_ ülkeler ise, fikri mülkiyet hakları konusundaki engellere takılmaktadırlar. Geli_mi_ ülkelerin teknoloji konusuna yaklaşması ise, geli_mi_ ülkelerin yüksek teknoloji sanayileri kurarak bağı çekmesi, eskiyen teknolojilerin geri kalmaması ülkelere bırakılması, bunların da kendilerinin daha eski teknolojilerini, kendilerinden daha arkadan gelenlere bırakması biçimindedir. Ancak teknoloji yarımna katılmayan bir ülkenin dünya ticareti ile ancak be_eri ve tabii kaynaklarının ucuzlatarak rekabet edebilmesi söz konusudur. Bu rekabeti ise ancak insan ve do al çevreyi korumaktan vazgeçerek gerçekle_tirebilirler. Bu durumda ise, ücretlerin zaten düşük oldu u azgeli_mi_ ülkelerde ücretler daha da düşürülmekte, iflas ve işsizlik artmakta, do al çevre tahribatı artmakta ve yoksulluk daha büyük boyutlara varmaktadır. Di er yandan da azgeli_mi_ ülkelerdeki do al kaynaklarının ve ürünlerin fiyatlarının düşmesi son tahlilde yine geli_mi_ ülkelerin yararına olmakta, bu durumda da geli_mi_ ülkelerle azgeli_mi_ ülkeler arasındaki uçurum daha da derinleşmektedir. Bununla beraber, uluslararası kurulu_ların azgeli_mi_ ülkelerde de çevre temizleme teknolojilerini yaygın olarak kullanılması savunulması görülmektedir. Fakat bu kurulu_ların bazı açılardan çevre temizlemenin uluslararası sermaye açısından çok önemli bir yatırım alanı ve çok karlı bir sektör olması sınırlı kalmaktadır. Dünyaya getirilmek istenen yeni düzen ile evrensel düzeyde serbest piyasa ekonomisine geçiş, bütün ülkelerin pazarlarıyla bütünleşme ve mal, hizmet ve sermaye hareketlerinin tam serbestleşmesiyle küreselleşmenin gerçekle_tirilmesi hedeflenmektedir. Liberalleşme ve küreselleşme ile bütün dünyayı içine alacak ortak bir serbest rejim ve hukuki bir çerçeve yaratılması öngörülmektedir. Dünyanın artık ekonomik ve ideolojik açıdan bütünleşme sürecine girdi i, tek yanlı bağımlılığın ilikilerinin yerini artık karşılıklı bağımlılığın ilikilerinin aldığı ileri sürülmektedir. Ancak bununla beraber merkez ve çevre ülkeleri arasında ilikilerin açık bir biçimde tek yanlı bağımlılığın ilikilerine dayanmaya devam ettiği görülmektedir. Bu bağlamda da, 1980 lerin başında ortaya çıkan borç krizinden beri, uluslararası kredi kurulu_ları tarafından, azgeli_mi_ ülkelerin yeniden yapılandırılmaları öngörülmektedir. Azgeli_mi_ ülkelerin yeniden yapılanmasına yönelik olarak öngörülen yapısal uyum programları, gelişmekte olan ülkelerde ekonomik durgunlukla ekonomik faaliyetlerde azalmaya ve yoksulluğun artmasına neden olmuştur. Getirilen ekonomik politikalar, işsizliğin artmasına ve reel ücretlerin düşmesi sonucunu getirmiş, bu da yoksulluğuna neden olmuştur. Uygulanan bu programlardan çok unlukla da toplumun düşük ve orta gelirli kesim etkilenmiş ve yükün büyük bir kısmını bu kesim taşımak zorunda kalmıştır. Bu süreçte borç geri ödemeleri nedeniyle, azgeli_mi_ ülkeler

ekonomilerini d1_sat1ma göre düzenlemi_ler, yerli tüketim için üretimden vazgeçerek d1_sat1mdan para kazand1racak ürünlere yönelmi_lerdir. Bu durum geli_mekte olan ülkelerin iç üretim tabanlar1n1n ve iç pazara yönelik yerli üretimlerinin tahribini getirmi_, bu da yoksulla_maya neden olmu_tur. Gerek geli_mekte olan ülkelerde artan borç yükü, gerekse yap1sal uyum programlar1 çerçevesinde öngörülen sosyal hizmet ve refaha yönelik kamu harcamalar1n1n k1s1tlanmas1 veya azal1_1, temel mal ve hizmetlerdeki subvansiyonun kald1r1lmas1, kamu hizmetlerine yönelik kullan1c1 ücretlerinin getirilmesi veya bu ücretlerin art1r1lmas1 politikalar1 ve bu politikalar1n sonucu olan reel ücret ve istihdamdaki dü_ü_, yar1 zamanlı istihdam ve kay1t d1_1 sektör faaliyetlerindeki art1_ çevreyi olumsuz etkilemi_tir. Di_er taraftan da, azgeli_mi_ ülkelerin daha h1zlı ve istikrarlı nas1l kalkınabilece_i ile ilgili tart1_malar ve stratejiler ve politikalar da uluslararası kurulu_larca geli_tirilmiştir. Bu çevrelerce, azgeli_mi_ ülkelere, çevresel kaygı1lar1n kalk1nma ba_lam1na dahil edilmesini, gelecek nesilleri de dü_ünerek insanlı_1n tüm gereksinimlerinin kar_1lanmas1nı öngören sürdürülebilir kalk1nma modeli önerilmektedir. Uluslararası platformlarda çevre ile ekonomi aras1ndaki ili_ki tart1_masız bir biçimde kabul edilmesi, var olan ve ortaya ç1kmas1 muhtemel olan tehlikelerin ve sorunlar1n giderilmesi için çevre koruma çabalar1 ile geli_me çabalar1 aras1nda bir uyumun sa_lanmas1 gereklili_i konusunda görü_birli_i olmas1na ra men, yine aynı uluslararası kurulu_lar taraf1ndan azgeli_mi_ ülkelere önerilen ekonomi politikalar1n ve getirilen düzenlemelerin geli_me çabalar1nı ve çevreyi olumsuz etkiledi_i görülmektedir. Bu kurulu_lar sürdürülebilir kalk1nma hedefiyle birlikte, sürdürülebilir kalk1nmay1 sa_lay1c1 bir ortamın yaratılmas1 için piyasa mekanizmalarına müdahalenin azaltılma_1, tüm alanlar1n kuralsızla_tırılma_1 ve sosyal devlet anlayı_1nı yok edildi_i yeni sa politikalar1 önermektedirler. Bununla beraber uluslararası kurulu_lar aras1nda sürdürülebilir kalk1nma konusunda tart1_malar ve bazı yakla_1m farklılıkların oldu_u görülmektedir. Ancak bu örgütlerin kalk1nma stratejileri mevcut sistem içinde nas1l daha iyi çözümler bulunabilece_i noktası ile s1nırlı kalmaktadır. Çevre sorunlar1 ekonomik ve siyasal geli_melerden kaynaklanan sorunlarla yakından ilgilidirler. Bu anlamda çevresel de_erlerin y1kım1, yoksulluk ve e_itsizlik ili_kilerinin ekonomik ve siyasal düzenle_bantı1ar1 içerisinde ele alınmas1 gerekmektedir. Ya_adı_1mız sürece damgasın1 vuran küresel ekonomik bütünlü_me, bazı fırsatlar yaratırken, di_er taraftan zengin ve yoksul aras1ndaki farkın açılmasına, e_itsizliklerin ortaya ç1kmasına ve yoksulluğun artmasına neden olmaktadır. Di_er taraftan toplumsal ve ekonomik sorunlarla birle_en çevre sorunlar1 siyasal huzursuzluklar1 da beraberinde getirmektedir. Yoksulluk ve e_itsizliklerden kaynaklanan sorunlar, geli_mi_ ülkeler için de tehdit olu_turmaktadır. Bu anlamda küreselle_menin sorunlu alanlar1ndan biri çevredir. Çevre sorunlarına çözüm bulunmaması durumunda ise, küreselle_meye kar_1 tepkilerin de giderek artması sözkonusu olacaktır.

Çevre sorunları1n ilk kez resmi düzeyde uluslar1n gündemine girdi_i Stockholm Konferansı1n üzerinden 30 yıl geçmesine, konuya ili_kin bir çok bilimsel konferans ve yayın yapılmışına, sayı1lar1 200 ü_a_ın uluslararası antlaşmaya ve yaptır1mlara, çevre dostu teknolojilere ve sürdürülebilir kalk1nma tezlerine ra men, dünyadaki do_al çevredeki bozulma, yoksulluk, açlık, nüfus, küresel ısınma gibi çevre sorunlar1 artarak devam etmekte, di_er taraftan da geli_mi_ ve geli_mekte olan ülkeler aras1ndaki farklar giderek açılmaktadır. Tüm uluslararası giri_ımlere, BM Çevre Konferansları1na, çok taraflı antlaşmalara ra men çevre sorunlar1 dünyanın birinci gündem maddesi olmayı sürdürmektedir. Yeni dünya düzenin belirleyici etmenlerinden biri de çevre olmu_tur. Uluslararası kurulu_lar taraf1ndan çevre ve kalk1nma sorunları1n çözümüne yönelik olarak önerilen sürdürülebilir kalk1nma olgusunun ne kadar gerçekçi oldu_u ya da bu sorunlar1 çözüp çözemeyece_inin irdelenmesi için 90 lı yıllarda dünya gündemine damgasın1 vuran YDD nin incelenmesi gerekmektedir. Bu çalı_manın çerçevesini, halen üzerinde tart1_malar1n sürdü_ü yeni dünya düzeni diye adlandırılan dünyanın yeniden yapılanma süreci ve çevre ili_kisi olu_turmaktadır. Bu anlamda da yeniden yapılanma sürecinde getirilen

özelle_tirme, kuralsızla_tırma ve liberalizasyon politikaları ile ulusal devletlerin yeniden yapılandırılması kapsamında çevre konusu ele alınarak, küreselle_me ve çevre olgusu arasındaki ilişkilerin ortaya konması amaçlanmaktadır. Yerel düzeydeki yoksulluğun küresel düzeydeki nedenleri üzerinde durularak küresel düzeydeki bağlantıların ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Bu çalışmada yeni boyutlar eklenerek daha güncel ve önemli duruma gelen çevre sorunlarının uluslararası düzeyde getirilen düzenlemelerden nasıl etkilendiği ve çevre olgusunun bu düzenlemeleri nasıl etkilediğinin tartışılması amaçlanmaktadır. Yaratılan yeni uluslararası sistemle çevre sorunlarının ortaya çıkması arasındaki ilişkinin irdelenmesi amaçlanmaktadır. Bu anlamda da bu uluslararası sistemin kuruluşları çevreye bakılarak ele alınarak, bu kuruluşların öngördüğü politikaları ortaya konmaktadır. Bu çerçevede, uluslararası çevre politikalarının bazı aktörlerinin kimler olduğu, bu aktörlerin yapıları ve seviyeleri, bunların çevre sorunlarına yaklaşımlarının ne olduğu, kullandıkları araçlar ve yöntemlerin neler olduğu ve bu aktörlerin çevre üzerindeki etkililikleri ve sonuçları neler olduğu unun ortaya çıkarılması öngörülmektedir. Bu kurum ve kuruluşların hangi politika ve yöntemlerle çevre sorunlarını çözdükleri, çevre sorunlarını çözmeye katkıları ne olduğu unun ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Aynı zamanda da bu örgütlenmelerin uyguladıkları politikalarla, hangi çevre sorunlarına nasıl neden olduklarının ortaya konması hedeflenmekte ve yaratılmaya çalışılan yeni uluslararası sistem ile, çevre sorunları arasındaki ilişki incelenmektedir. Bu çalışmada çevre ve çevresel sorunlara çözüm üretme yetkinliği uluslararası siyasal ve ekonomik çerçeveyi kapsayacak biçimde irdelenerek, uluslararası kuruluşların çevre politikaları ele alınmaktadır. Çevre konusunda yapılan çalışmaların çoğunda, çevre sorunlarının küreselleştirilmesi tesbiti yapılmakta, bu sorunların nedenlerinden çok, sonuçları üzerinde durularak bu noktadan hareketle çözümler üretilmektedir. Genelde çevre sorunları siyasal, ekonomik ve kültürel sorunlardan ayrı ele alınarak, nedenlerden çok sonuçları ile ilgilenilmektedir. Bu anlamda yapılan çözüm önerileri de bir takım idari ve teknik önlemlerden ibaret gidebilmektedir. Günümüzde bir yandan çevre sorunlarının küreselleştirilmesi ilimi güçlenirken, diğer taraftan küreselleştirme süreci de çevre sorunlarına neden olmakta ve küreselleştirme ile bağlantılı çevre sorunları ortaya çıkmaktadır. Bu süreçte çevre sorunları ya küreselleştirme ya da küreselleştirme sonuçlarından etkilenmektedir. Ancak bu çalışmada çevre sorunlarının küreselleştirme sürecinden çok, küreselleştirme sürecinin getirdiği çevre sorunları üzerinde durulmaktadır. Bu çalışmada çevre sorunları, özellikle de gelişmiş ülkelerdeki çevre sorunları, bunların ortaya çıkma nedenleri ve çözümüne ilişkin önerilen mekanizmalar, ekonomik ve siyasi bağlamda ele alınmaktadır. Çevre sorunlarının ekonomik ve toplumsal gelişmelerle bağlantılı olarak ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Çünkü, çevre sorunlarının gerçek nedenleri ortaya konulmadan getirilen önlemler, çözüm yerine çözümsüzlük ürettiğinden, sorunların gerçek nedenlerinin ortaya konması büyük önem taşımaktadır. Diğer taraftan, gelişmiş ülkelerde ileri sürülen çevre sorunlarının hem nedeni, hem de kurbanı olarak gösterilen yoksulların ve gelişmiş ülkelerin, gerçek sorumlular olup olmadığı unun ortaya konması da hedeflenerek, konu bu çerçevede ele alınacaktır. Ayrıca çalışmada, sürdürülebilir kalkınmanın katılımcılarından Çokuluslu Şirketler, sürdürülebilir kalkınmanın yeni ortakları olarak NGO lar ve yeni bir örgüt olan DTÖ üzerinde ayrı ayrı olarak durulmaktadır. Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletlerin çalışmaları aynı kapsamda ele alınmaktadır. Dünya Bankasının desteklediği projelerin doğrudan çevre üzerindeki etkileri hakkında bir çalışmanın konusu olabileceğinden, bu konulara özel olarak değinilmemektedir. Diğer taraftan uluslararası çevre politikalarının belirlenmesinde ve uygulanmasında önemli rolleri olan OECD ve Avrupa Birliği de ayrı çalışmalara konu olacak kadar geniş olmadığı unundan, çalışmanın kapsamına dahil edilmemiştir.

Çalışmamızın temel oluşturacak varsayımları ise şunlar olacaktır:

Küreselleştirme taraftarlarıncı, küreselleştirme sürecinde, gelişmiş ülkelerle gelişmiş ülkeler, zenginlerle yoksullar arasındaki fark azalarak, dünyanın türdeşleşmesi ve benzer bir hal almasıyla sonuçlanacaktır.

varsayılmaktadır. Çevre sorunları küreselle mi tir, ancak, küreselle me olgusu da çevre sorunlarına neden olmaktadır. Çevre sorunlarının küreselle me süreci ile yakın bağlantıları vardır. Çevre ekonomik ve siyasal süreçlerden etkilenmekte ve aynı zamanda da bu süreçleri etkilemektedir. Bu nedenle çevre olgusunun ekonomi ve siyasetle birlikte ele alınması gerekmektedir. Çünkü çevre ekonomi ilikisi ve devletlerin ekonomi ve çevre politikalarının uluslararası kuruluşları tarafından yönlendirildiği kabul edilmektedir. Çevre politikalarının dolaylı ve dolaysız biçimde belirlendiği BM, IMF-DB ve DTÖ'nün politikalarında paralellik yanında, çelişkili olan politikalar da vardır. BM'nin yaptırım gücü sınırlı olup, IMF-DB ve özellikle de DTÖ'nün elinde bir çok etkili araç vardır. Bu örgütler, bu araçlarla ülkelerin sosyo-ekonomik yapılarına müdahale etmekte ve çevreyi yönlendirmektedir. Küresel çevre politikalarının belirlenme ve uygulama amaçlarında hangi kurumların ve kuruluşlarının etkili olduğu etkinlik ve etkinliklerinin hangi düzeyde olduğu ve bunların hangi mekanizmalarla nasıl sağlandıkları önemlidir. Çevre sorunlarının ulusal ve uluslararası boyuttaki yansımaları siyasal ve ekonomik süreçlerden ayrılarak çözüme çabaları sonuçsuz kalmak durumunda dır. Uygulanan ekonomik politikaların azgelişmiş ve gelişmiş ülkeler arasındaki ve ülke içindeki dengesizlikleri arttırmaktadır. Eşitsizliği azaltma iddiasıyla uygulanan politikaların ve araçların eşitsizliği daha da arttırdığı, böyle bir ortamda da nedenler yerine yalnız sonuçlar üzerinde durmak çevre sorunlarının daha da artıracak ve çözümsüz hale getirecektir. Gelişme ve çevre sorunlarının yarattığı karışıklıkla birlikte dayanılmaz, uluslararası politikalara yeni bir anlam ve boyut getirmeye ve uluslararası ekonomik ve siyasal ilikilerin belirleyicileri olmuştur. Uluslararası çevre politikaları ekonomik politikalar tarafından güdülenmekte, bu bağlamda çevre politikaları, uluslararası ticari ve ekonomik eylemlerde rekabet koşullarının düzenleyicisi olarak rol oynamakta ve çevre ikinci planda kalmaktadır. Serbest ticaret yanlılarına göre, ticaret ve ticaretin liberalleştirilmesi daha iyi bir çevre ile beraber gelişme ve kalkınmaya neden olur. Serbest ticaret refahı arttırır, artan refah da temiz bir çevreyi getirir. Teknoloji ve teknolojinin transferinin çevrenin korunması ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında çok önemli rolü vardır. Çevre ile ilgili düzenlemeler ticareti etkilediği gibi, ticaret ve ticaretle ilgili düzenlemeler de çevreyi etkilemektedir. Çevre ile ilgili düzenlemelerde, ve çevre ile ticaret arasındaki anlaşmazlıklarda, ticari politikaların değil, yoksa çevre politikalarının düzeltilmesi gündeme geldiğinde, çevre ticaret ve karın gerisinde kalmaktadır. Çevresel önlemler rekabet kaygıları nedeniyle sektöre zarar vermektedir. Çevre politikalarının dolaylı ve dolaysız biçimde belirlendiği, BM, IMF-DB ve DTÖ'nün politikalarında paralellik yanında, çelişkili olan politikalar da vardır. BM'nin yaptırım gücü sınırlı olup, IMF-DB ve özellikle de DTÖ'nün elinde bir çok etkili araç olup, araçlarla ülkelerin sosyo-ekonomik yapılarına müdahale etmekte ve çevreyi yönlendirmektedir. Ticaret ve ticaretin liberalleştirilmesi bazı çevre sorunlarının çözerken, aynı zamanda kaynak da tüketimi olumsuz etkileyerek yoksulluğu ve azgelişmiş ülkelerin doğal kaynakları üzerindeki baskıyı arttırarak ve atık sorununu tetikleyerek çevre sorunlarına neden olmaktadır. DTÖ kuralları ve DTÖ'nün anlaşmazlık çözümü mekanizması çerçevesinde alınan anlaşmazlık kararları çevreye, sağlığı ve güvenliğini zarar vermektedir. Sınırlar ötesi ve küresel çevre tehlikeleri sözkonusu olduğu anda, çevrenin korunmasının en etkin yolu çok taraflı çevre anlaşmalarıdır. Ancak çok taraflı çevre anlaşmaları ile çok taraflı ticaret sistemini yöneten DTÖ arasındaki ilikiler yeterince açık değildir. Mevcut uluslararası ekonomik ve siyasal yapı içerisinde gelişmekte olan ülkeler açısından sürdürülebilir kalkınmanın nesnel temelini oluşturmadığı, ulusal ve uluslararası düzlemdeki politikalarla gelişmekte olan ülkeler açısından sürdürülebilir kalkınma kapsamında ilerletilemeyen hedeflere ulaşılmasının mümkün olmadığı ileri sürülmektedir. Tüm bu savları kanıtlama doğrultusunda, çalınmada günümüzdeki ekonomik ve siyasal yapı YDD projesi ve küreselle me olgusu çevre ile bağlantılı olarak ele alınmaktadır. YDD küreselle menin hız ve derinlik kazanmasıyla gündeme gelen değişimler ve gelişmekte olan ülkelere, uluslararası kuruluşları tarafından önerilen sürdürülebilir kalkınma modeli ve yönetim biçimleri ve

bunlar1n finansman kaynaklar1 ele al1nmaktadır. Sürdürülebilir kalk1nman1n aktörleri ve bunlar1n çevre politikalar1 ve çevreyi etkileyen dolaylı politikalar1 incelenmektedir. Tüm bu konular genel kabul gören sürdürülebilir kalk1nma modelinin, var olan kurumlar, bu kurumlar1n düzenlemeleri ve uygulamalar1yla gerçekte ip gerçekte emeyece i ekseninde ele al1nmaktadır. Çalıma tamamen kuramsal bir nitelik taımakta, uygulanan ve öngörülen çevre politikalar1 ve bu politikalar1n sonuçlar1 ve olası etkileri örneklerle somutla tırılmaya çalılmaktadır. Bu anlamda geni bir örneklemeye yer verilmektedir. YDD ni olgusunun 1980 lerden sonra ortaya çıktı 1 gözönüne alınarak, konuya ili kin makale ve kitaplar taranırken, 1990 larda ve özellikle DTÖ Anlaşım1n1n imzalandı 1 1995 ten sonra yayınlanmış olan kaynaklar tercih edilmiştir. Özellikle DTÖ ne ili kin kaynaklara erişimde internette yararlanılmı tır. Yerli ve yabancı günlük basın takip edilerek, çevre konusundaki güncel gelişmeler de çalımaya aktarılmaya çalılmı tır. Çalıma, Giri ile Sonuç ve De erlendirme bölümlerinin d1_1nda üç ana bölümden oluşmaktadır. Giri bölümünde, tezin neden bu konuda hazırlandı 1 ve konunun önemi üzerinde durulmakta, çalımanın konusu ve amacı tanıtlılmaktadır. Çalımaya temel oluşturacak varsayımlar sıralanmakta ve konuyu incelerken izlenen yöntem üzerinde durulmaktadır. Birinci bölüm, Günümüzün Siyasi ve Ekonomik Yapısı, Buna İli kin Düzenlemeler ve Çevre başlı 1 altında iki alt bölüm ve sonuç kesiminden oluşmaktadır. Çalımanın çerçevesini halen tartışılan Yeni Dünya Düzeni nin çevre üzerinde yaratı 1 etki oluşturdu undan, bu bölümde öncelikle, dünyanın yeniden düzenlenmesi çetli boyutlar1yla incelenmektedir. Bu bölümde günümüzün ekonomik ve siyasi yapısı genel olarak ortaya konmaktadır. 1980 sonrası dünyadaki ekonomik ve siyasal gelişmeler ve gelişmelere de inilmektedir. Bu gelişimleri anlayabilmek için, bu gelişimlerin nedenleri, oluşum süreçleri ve sonuçları irdelenmektedir. YDD projesi ve YDD nin en önemli unsuru olan küreselle me olgusu çevreyle bağlantılı olarak ele alınmaktadır. Özelle tirme, kuralsızlaşma ve liberalizasyon politikaları ile ulusal devletlerin yeniden yapılandırılması ve bu kapsamda çevre olgusu ele alınmaktadır. Dünyanın Yeniden Yapılandırılması ve Çevre başlı 1 altında dünyanın yeniden yapılanması kapsamında, yeni dünya düzeni arayışları ve dünyanın görünümü ortaya konmaktadır. Yeni Dünya Düzeninin ideolojisi olan Yeni Dünya Düzeni nin ortaya çıkışı, refah devletiyle bağlantılı olarak incelenmekte ve kavramsal çerçevesi çizilmektedir. Yeni dünya kavramsal temelleri, yeni liberalizm, kamusal tercih kuramı ve yeni muhafazakarlık alt başlıklar1yla ele alınmaktadır. Diğer bir başlık olan Yeni Dünya Düzeni nin Politikaları ve Çevre başlı 1 altında ise yeni dünya politikaları çerçevesinde, çevre konusuna bakılı, çevre sorunlarına yaklaşım ve çözüm önerileri ortaya konmaktadır. Serbet piyasa çerçevesinde çevrenin korunmasına ilişkin önerilen mülkiyet hakları tesisi, kaynakların fiyatlandırılması, subvansiyonların kaldırılması ve piyasa benzeri araçların tesisi konuları incelenmektedir. İkinci alt bölüm ise Küreselle me ve Çevre başlı 1 ile ele alınmaktadır. Küreselle me başlı 1 altında küreselle me kavramı, gelişimi ve küreselle meye ilişkin yaklaşımlar özet olarak ele alınmakta, küreselle me ile ulus devlet ilişkisi ortaya konmaktadır. Bununla bağlantılı olarak da küreselle me çevre ilişkisi irdelenmektedir. Bu anlamda da çevre sorunlarının küreselle mesi, karışıklık, risk toplumu kavramları üzerinde durulmaktadır. Küreselle menin yoksulluk, eşitsizlik üzerine etkileri Küreselle me ve Çevre Sorunları başlı 1 altında ele alınmaktadır. Bu başlık altında yoksulluk ve çevre arasındaki bağlantılar da ortaya konmaktadır.

Dünyadaki yoksulluk, dünya eşitsizliği, ülkeler arasındaki ve ülkelerin içindeki eşitsizlik rakamlarla verilerek, bu başlık altında, dünyanın durumunun ortaya konulması amaçlanmaktadır. Ayrıca, dünyadaki eşitsizliğin ortadan kaldırılması savlanan teknoloji üzerinde durulmaktadır. Küreselle menin olumsuz sonuçları ve bunlara karşı yükselen tepkiler, küreselle meye daha insani bir yüz kazandırma çabalarında da tartışılmaktadır. Küreselle me Sürecine Yön Verme Çabaları ve Çevre başlı 1 altında, küreselle me sürecine yön verme

abalar1 konusundaki örneklere ve bu kapsamda çevreye yüklenen i_lev ele al1nmaktadır. Ayr1ca Sonuç alt ba_11 1 alt1nda ise bu bölüme ili_kin bir de erlendirme yap1lmaktadır. Yeniden Yap1lanma Sürecinde evre Kalk1nma Yakla_1m1ndaki De_i_m, Sürdürülebilir Kalk1nma ve Sürdürülebilir Kalk1nmay1 Sa_lay1c1 Oklim ba_11kl1 ikinci bölüm, u alt bölüm ve sonuç kesiminden olu_maktadır. Bu bölüm, yeniden yap1lanma sürecinde azgeli_mi_lkelere uluslararası çevrelerce kalk1nma modeli olarak önerilen, sürdürülebilir kalk1nma ve bu modelin hayata geirilebilece i ortam olarak sunulan yneti_im kavramlar1n1n ve sürdürülebilir kalk1nman1n aktörlerinin durumlar1n1n aıkla_a kavu_turulmas1 temelinde oturtulmu_tur. evre-Kalk1nma Okileminden Sürdürülebilir Kalk1nmaya ba_11 1 alt1nda, çevrenin ekonomik anlam1 üzerinde durularak, evre-kalk1nma konusundaki geli_melere ve dönüm noktalar1na de_inilmektedir. Sürdürülebilir kalk1nman1n ortaya ık1_1 ve geli_imi incelenmektedir. Sürdürülebilir kalk1nmaya ili_kin politikalar ve mekanizmalar ele al1nmaktadır. Kat11m, demokratikle_me ba_lam1nda sürdürülebilir kalk1nmada rol alacak aktörlere de_inilmektedir. Mevcut sistem içerisinde sürdürülebilir kalk1nman1n uygulanabilirli_i ele al1narak tart1_1lmaktadır. Okinci alt bölüm ise, Sürdürülebilir Kalk1nmay1 Sa_lay1c1 Ortam1n Yarat1lmas1 ba_11 1 alt1nda ele al1nmaktadır. Küresel Yönetim (Yneti_im) Kavram1 alt ba_11 1 alt1nda, küresel yneti_im konusunda BM ve DT taraf1ndan önerilen giri_imler ele al1nmaktadır. Küresel yönetimin temel gerekçeleri irdelenerek, küresel yönetim ile neyin amaland1 1 ortaya ıkar1lmaya al1_1lmaktadır. Küresel Finansal Yönetim alt ba_11 1nda ise, küresel ortak de_erlerin korunmas1 ve yönetilmesi ve sürdürülebilir kalk1nman1n finansman1n1n sa_lanmas1 konusundaki öneri ve giri_imler ele al1nmaktadır. Önerilen e_itli küresel finansman programlar1 (tobin vergisi, _irket vergileri, kullan1c1 ücretleri, kaynak vergileri, enerji karbon vergileri, ticareti mümkün kirletme izinleri) ve Küresel evre Fonu (GEF) ele al1nmaktadır. Okinci bölümün Sürdürülebilir Kalk1nman1n Aktörleri ve Sürdürülebilir Kalk1nmaya Katk1lar1 ba_11kl1 alt bölümünde, sürdürülebilir kalk1nma için önerilen ulusal ve küresel düzeydeki yneti_imin aktörleri ba_lam1nda, ulusal devletin rol ve sorumlulu_u ve devlet evre ili_kisi tart1_1lmaktadır. Uluslararası rgtler ba_11 1 alt1nda, küresel yneti_imin aktörleri olarak BM, IMF/Dünya Bankas1 ele al1nmaktadır. BM in evre alan1na ili_kin retti_i de_erler ve kavramlar ve bunlar1n etkilili_i tart1_1lmaktadır. Dünya Bankas1 n1n evre konusundaki yeni yakla_1m1 incelenmektedir. Dünya Bankas1 n1n evre yakla_1m1, yoksulluk ve yoksullu_nun azalt1lmas1 çerçevesinde ele al1narak, yoksullu_nun hafifletilmesine yönelik nerdi_i Sosyal Güvenlik A_1 ele al1narak, bu yakla_1mlarla yoksullu_nun azalt1lma_1 azalt1lamayaca_1 tart1_1lmaktadır. Dünya Bankas1n1n IMF ile bir çift olu_turarak geli_mekte olan ülkelere nerdi_i yap1sal uyum programlar1 ve bunlar1n çevreye etkileri, azgeli_mi_lkelerin üretmekte olduklar1 ürün fiyatlar1n1n dmesi, azgeli_mi_lkelerin ekonomilerini d1_sat1ma göre düzenlemesi ve fiyatlar1n serbestle_tirilmesi anlam1nda ele al1nmaktadır. Bu geli_melerin azgeli_mi_lkelerin kalk1nmas1na etkileri tart1_1lmaktadır. Uluslararası Hükümet D1_1 rgtler (NGO) ba_11 1 alt1nda sürdürülebilir kalk1nma modeli içinde demokratikle_me aya_1nda önemli rol verilen NGO lar ele al1narak, NGO nun ne oldu_u, i_levleri ve yap1lanmalar1 üzerinde durulmaktadır. NGO lar1n uluslararası hükümet örgütleri ile ili_kileri ele al1narak, kalk1nma sürecinde NGO lara yüklenen i_levler, verilen roller tart1_1lmakta, NGO lar1n sürdürülebilir kalk1nmaya katk1lar1 irdelenmeye al1_1lmaktadır. Kamu hizmeti arac1 olarak, NGO lar1n sosyal devlete alternatif olup olmayaca_1, NGO lar arac1l1_1yla yürütülen mikro giri_im projeleriyle yoksullu_nun yok edilip edilemeyece_i tart1_1lmaktadır. Sürdürülebilir kalk1nman1n aktörleri çerçevesinde, çokuluslu _irketlerin kreselle_me süreci ile ili_kileri, güçleri, rol ve sorumluluklar1 ele al1nmaktadır. Son y1llarda, politik aktiviteleri ve etkileri artan U^ lar1n çevresel standartlar1 tehdit edip etmedikleri ve evre sorunlar1n1 zmede sorumluluk yüklenen U^ lar1n bu sorumluluklar1 yerine getirip getirmediikleri tart1_1lmaktadır. okuluslu _irketlerin uygulamalar1 ve bunlar1n çevreye etkileri geni_ bir örnekleme ile ortaya konulmaktadır. okuluslu _irketlerin tar1m ve evre konusundaki etkileri, özellikle azgeli_mi_lkeler için çok önemli oldu_undan, ayr1 bir ba_11k

alt1nda ele al1narak irdelenmektedir. Çevreye etkileri ba lam1nda Çokuluslu _irketlerin denetlenmesi ve BM ve i_ dünyas1 aras1nda olu_turulan küresel sözle_me (global compact) konular1 üzerinde durulmaktadır. Bu mekanizmalar sayesinde çevrenin korunup korunamayaca 1 tart1_1lmaktadır. Bu bölüm sonuç alt ba_l1 1 alt1ndaki de erlendirme ile sonlandırılmaktadır. Yeniden Yapılanma Sürecinde Çok Taraf1 Ticaret ve Çevre Sistemleri ba_l1kl1 üçüncü bölüm, iki alt bölümden olu_maktadır. Dünya Ticaret Örgütü, ulus devletlerin üye oldu u, ulus ötesi sermayenin hakim oldu u, günümüz dünyas1n1n en büyük en yetkili ve etkin kurulu_u haline gelmi_tir. DTÖ kapsam1ndaki antla_malarla uluslararası mal ve hizmet ticaretindeki s1n1rlar1n kald1r1lmas1 hedeflenmektedir. Ticaret ve ticaretin liberalle_tirilmesinin çevrenin üzerinde do rudan ve dolaylı etkisi olmasından ve DTÖ anla_malar1nda çevre ile ilgili hükümlerin yer almasından, ayrıca da çok taraf1 çevre anla_malar1nda da ticari hükümler öngörülmesinden dolayı, DTÖ ayr1 bir bölüm olarak ele al1narak incelenmektedir. Bu bölüm ticaret ve ticaretin liberalizasyonu, sürdürülebilir kalk1nma için olumlu rol oynar; ticaret ve ticaretin liberalle_tirilmesi sürdürülebilir kalk1nmay1 destekleyen bir araçtır; çevreye ili_kin düzenlemeler ticareti etkiledi i gibi, ticaret ve ticarete ili_kin düzenlemeler de çevreyi etkiler; farklı hedefleri olan çok taraf1 çevre anla_malar1 ile ticaret anla_malar1 aras1nda uyumsuzluk vardır; savlar1 üzerine kurulumu_tur. Üçüncü bölümün Dünya Ticaret Örgütü nde Ticaret ve Çevre ba_l1kl1 ilk kesimde GATT dan DTÖ ye ba_l1 1 alt1nda GATT ve çevre ili_kileri, DTÖ nün kurulu_u ve kurumsal yapıs1na de inilmektedir. Küresel düzeyde çevre konusunda al1nan kararlar1n ticarete etkilerini incelemek üzere kurulan Ticaret ve Çevre Komitesinin, ticaret ve çevre karar1 do rultusunda yapt1 1 çal1_malar ve Genel Konseye önerdi i tedbirleri oldukça geni_ bir biçimde Ticaret ve Çevre Komitesi ba_l1 1 alt1nda ele al1nmaktadır. DTÖ Anla_malar1nda Çevre ile Olgili Hükümler alt ba_l1 1 alt1nda ise DTÖ Kurulu_ Anla_mas1 ve eklerinde çevre konusuna nas1l yer verildi i, anla_malardaki çevre ile ilgili hükümler ele al1narak incelenmektedir. Bu anlamda Dünya Ticaret Örgütü Kurulu_ Anla_mas1, Gümrük Tarifeleri Genel Anla_mas1 (GATT), Ticarete Teknik Engeller Anla_mas1, Tarım Anla_mas1, Sağlık ve Bitki Sağlık Önlemlerinin Uygulanmasına OLi_kin Anla_ma, Subvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anla_mas1, Ticaretle Ba lantı11 Fikri Mülkiyet Hakları Anla_mas1 (TRIPs), Hizmet Ticareti Genel Anla_mas1 (GATS), Ticaretle Ba lantı11 Yatırımı Tedbirleri Anla_mas1 (TRIMS) ve Anla_mazlıkların Halli Konusundaki Kural ve Yöntemleri Tespit Eden Mutabakat Metni (DSU) incelenmektedir. GATT 1947 ve DTÖ deki Anla_mazlık Davaları ve Kararlar1 ba_l1 1 alt1nda ise, gerek GATT sürecinde, gerekse DTÖ anla_mazlık halli sistemi içerisinde ele al1nan, insan, hayvan ve bitki sağlığı veya do al çevre ile ilgili olan, kamunun ilgisini çeken davalar özet olarak ele al1nmaktadır. Anla_mazlık kararlar1na getirilen ele_tiriler, GATT XX. Madde, kararlar1n tarafsızlığı ve karar alma a_amasındaki gizlilik ba lam1nda ele al1nmaktadır. Anla_mazlık kararlar1nın çevre ve insan sağlığına etkileri ve sonuçları çe_itli açılardan ele al1narak tart1_1lmaktadır. DTÖ Anla_malar1 ve Sürdürülebilir Kalk1nma alt ba_l1 1 alt1nda, DTÖ nün sürdürülebilir kalk1nmaya bak1_1, sürdürülebilir kalk1nmanın karlı bir i_ oldu u ve do ru çevre politikaları uygulandı 1nda ticaretin refahı artıracak 1 argümanlarla ele al1nıp tart1_1lmaktadır. Ticaret ve ticaretin liberalle_tirilmesi; ticaretin güdüledi i bir ekonomik büyümenin çevreye etkileri ve çevresel önlemlerin rekabetle ili_kisi anlamında ele al1nıp tart1_1lmaktadır. TRIPs Anla_mas1 ve Sürdürülebilir Kalk1nma OLi_kisi ba_l1 1 alt1nda TRIPs Anla_mas1, azgeli_mi_ ülkelerin kalk1nmasında önemli bir i_levi olan teknoloji ve teknoloji transferi, kamu sağlığı ve tarım sektörü ba lam1nda tart1_1lmaktadır. Ticaretle Ba lantı11 Yatırımı Tedbirleri Anla_mas1, sürdürülebilir kalk1nma ili_kisi bu anla_manın ülkemizdeki en somut uygulaması olan, Endüstri Bölgeleri uygulaması özelinde tart1_1lmaktadır. Esas olarak tarımsal desteklerin azaltılması öngören Tarım Anla_masıyla sürdürülebilir kalk1nma hedefine ula_11p ula_1lamayacak 1 incelenmektedir. Tarım anla_masındaki liberalizasyonun geli_me _artlarına uygunlu u tart1_1lmaktadır. Di er bir ba_lıkta ise, hükümetlerin yüksek standartlar benimsemelerini engelledi i, kabul edilebilir sağlık riski ve genetik de i_tirilmiş ürünler konularındaki

tart1_malarla gündemde olan Bitki ve Hayvan Sa lı 1 Antla_mas1, insan, hayvan sa lı 1, çevre ve biyolojik çe_ itlilik üzerindeki etkileri çerçevesinde irdelenmektedir. Alt bölümün devam1nda ise, Ticaretle Ba lantı11 Teknik Engeller Anla_mas1, azgeli_mi_ ülkelerin ileriye sürdü ü; anla_ma ile getirilen çevre standard1n1n, bu ülkelerin pazara giri_ ini engelledi i ve bu standartlar1n geli_mi_ ülkeler taraf1ndan tarife d1_1 engel olarak kullanı1ldı 1 savlar1 çerçevesinde ele al1narak tart1_1lmaktadır. GATS ve Sürdürülebilir Kalk1nma ba_ lı 1 alt1nda ise, henüz sonlandırılmam1_ GATS 1n yeni görü_meleri ve çevre hizmetleri konusunda bulunulacak taahhütlerin insan ve hayvan sa lı 1, yol bakı1mı ve onarım1, çevresel hizmetler ve suyu da içine alacak biçimde geni_letilmesi ve bunlar1n e itim, sa lık ve tarım alan1ndaki yansımalar1 ele al1narak irdelenmektedir. Bu kesimin sonunda ise, gittikçe önem kazanan çevre sorunlar1n1n nerede ve nasıl çözülece i konusuna DTÖ nün aradı 1 cevap ele al1nmaktadır. DTÖ nün çevre konusunda öngördü ü örgütlenme üzerinde durulmaktadır. Üçüncü bölümün Küresel Düzeyde Çevre Düzenlemeleri ba_ lı klı son kesiminde Çok Taraf1 Çevre Anla_malar1 alt ba_ lı 1 alt1nda, çevresel sorunlar1 çözümede en etkin yol olarak görülen çevresel konularda yapılmı_ olan Çok Taraf1 Çevre Anla_malar1 (MEAs) ele al1nmaktadır. Konu BM İklim De i_ikli i Çerçeve Sözle_mesi ve Kyoto Protokolü , Tehlikeli Atıkların Sı1nırlanması Ta_ nı1n1n ve Bertaraf1n1n Kontrolüne Olan Basel Sözle_mesi , Ozon Tabakası1n1n Korunmasına Dair Viyana Sözle_mesi ve Ozon Tabakası1n1 Önceltilen Maddelere Dair Montreal Protokolü , Biyolojik Çe_ itlilik Sözle_mesi ba_ lı klar1 alt1nda ele al1narak bu sözle_me ve ilgili protokollerde yer alan çevre korumaya yönelik hükümler ve ticari mekanizmalar incelenmektedir. Öngörülen bu mekanizmalarla çevrenin korunması1n1 mümkün olup olmadı 1 irdelenmektedir. Çok taraf1 çevre anla_malarıyla getirilen mekanizmalarla DTÖ çerçevesindeki anla_malardaki hükümleri arasındaki çeli_kiler ortaya konulmaya çalı_ lmaktadır. Özellikle biyolojik çe_ itlilik ve ticaret ili_kisi üzerinde durulmakta, Biyolojik Çe_ itlilik Sözle_mesi ile TRIPS Anla_mas1 arasındaki uyumsuzluk ve çevreye etkileri irdelenmektedir. Son olarak da Çok Taraf1 Çevre Sistemi ile Çok Taraf1 Ticaret Sistemi arasındaki ili_kilerin, DTÖ nün, çevrenin korunması1nı amaçlayan çok taraf1 çevre anla_malar1 üzerinde tehdit yarattı 1 konusu ele al1narak, çok taraf1 çevre sistemi ile çok taraf1 ticaret sistemi arasındaki ili_kiler, çevre anla_malar1n1n çözüm yerinin DTÖ olup olmadı 1, MEA lar çerçevesinde alınan ticari önlemlerin uygulanabilirli i, MEA lardaki anla_mazlık çözümlenme mekanizmaları1n1n zayıflı 1, MEA ların uluslararası anla_malar arasındaki hiyerarşik konumu kapsamında tart1_1lmaktadır. Bu bölüm Sonuç ba_ lı 1 ile sonlandırılmaktadır. Sonuç ve De erlendirme bölümünde ise, tüm veriler 1_1 1nda konunun genel bir de erlendirilmesi yapılmakta, kanıtlanan varsayımlara ve önerilere yer verilmektedir.

{tab=ÖZET}

Bu çalı_mada 1980 lerin sonrasında küreselle_menin hız ve derinli inin artmasıyla ortaya çıkan yeni dünya düzeni olarak da adlandırılan, dünyanın ekonomik ve siyasi olarak yeniden yapılandırılması sürecinde, yeni boyutlar eklenerek daha belirleyici ve güncel bir konuma gelen çevre olgusu ele alınmaktadır. Belirleyici unsurları liberalleşme ve küreselle_me olan ve bütün ülkelerin piyasaya dayalı bir toplumsal ve siyasal düzene bağlı olarak, katılması öngörülen yeni düzende, çevre sorunları1nı çözümüne yönelik olarak önerilen, çevresel kaygılar ile kalkınma çabaları1nı birlikte ele alan, gelecek nesilleri de düşünerek insanlı 1n tüm gereksinimlerinin karşılanması1nı hedefleyen, sürdürülebilir kalkınma modeli incelenmiştir.

Ulusal ve uluslararası düzendeki politikalarla ve var olan kurumlar ve bunların düzenlemeleri ve uygulamaları ile sürdürülebilir kalkınma kapsamında ileri sürülen hedeflere ulaşılmasının mümkün olup olmadığının araştırılması.

Çevre sorunlarının uluslararası düzlemde

getirilen düzenlemelerden nasıl etkilendiği, bu düzenlemeler çerçevesinde çevreye nasıl bir rol yüklendiği tartışılmaktadır. Uluslararası sistemle çevre sorunları arasındaki ilişkiler irdelenmiştir. Sürdürülebilir kalkınma ve bu modelin hayata geçirilebileceği ortam olarak sunulan yönetişim kavramı ve sürdürülebilir kalkınmanın aktörlerin durumları açıklanmıştır. Sürdürülebilir kalkınmanın aktörleri olan, ulusal devlet, uluslararası hükümet kuruluşlarından BM, Dünya Bankası ve DTÖ, NGO lar ve ÇU ların yapıları ve işlevleri, çevre sorunlarına yaklaşımları, çevre politikaları ve çevreyi etkileyen dolaylı politikaların incelenmiştir. Bu kuruluşların çevre üzerindeki etkileri incelenmiş, hangi politika ve yöntemlerle çevre sorunlarını çözdükleri, çevre sorunlarının çözümünde katkıları ne oldu u araştırılmıştır. Aynı zamanda bu kuruluşların uyguladıkları politikalarla hangi çevre sorunlarının gündeme gelmesine neden oldukları da ortaya konmuştur. Küresel çevre sorunlarının çözümünün en etkin yolu olarak görülen ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için gereken uluslararası sistemin önemli bir parçası olan çok taraflı çevre anlaşmaları incelenmiştir. Çok taraflı çevre anlaşmaları ile DTÖ arasındaki ilişkiler irdelenmiştir. Çevre ve kalkınma sorunlarının akmak üzere gündeme getirilen sürdürülebilir kalkınma hedeflerine mevcut ekonomik ve siyasi yapı ve çok farklı hedefleri ve amaçları olan aktörler ve araçlar ile ulaşılmasının mümkün olmayacağı sonucuna varılmıştır.

{tab=0Ç0NDEK0LER}

	Sayfa
SUNU	5
0Ç0NDEK0LER	6
KISALTMALAR	13
ÖNSÖZ	17
G0R0	21
B0R0NC0BÖLÜM	

GÜNÜMÜZÜN SİYASİ VE EKONOMİK YAPISI, BUNA OLAKON DÜZENLEMELER VE ÇEVRE

I.DÜNYANIN YENİDEN YAPILANMASI VE ÇEVRE	41
1. YENİ DÜNYA DÜZENİ (YDD)	41
1.1. Yeni Dünya Düzeni Arayışları	41
1.2. Yeni Dünya Düzeninin Görünümü	44
2. YENİ SA	49
2.1. Refah Devleti	49
2.2. Yeni Sa'nın Kavramsal Çerçevesi	53
3. YENİ SA'IN KURAMSAL TEMELLERİ	56
3.1. Yeni Liberalizm (Neo-liberalizm)	56
3.2. Kamusal Tercih Kuramı	58
3.3. Yeni Muhafazakarlık	60
4. YENİ SA POLİTİKALARI VE ÇEVRE	63
4.1. Neo-liberaller ve Çevre-Serbest Piyasa Çevrecileri	63
4.2. Kamusal Tercih Kuramcıları ve Çevre	67
4.3. Yeni Muhafazakarlar ve Çevre	69
II.KÜRESELLEŞME VE ÇEVRE	70
1. KÜRESELLEŞME	70
1.1. Kavram, Gelişim ve Yaklaşımlar	70
1.2. Küreselleşme ve Ulus Devlet	73
2.KÜRESELLEŞME SÜRECİ VE ÇEVRE OLAKOLERİ	75
2.1. Çevre Sorunlarının Küreselleşmesi	75

2.2.Kar_111kl1 Ba 1ml111k ve Çevre	78
2.3. RiskToplumu	80
2.3.1. RiskNedir?	80
2.3.2. RiskToplumunun Niteli i	82
3.KÜRESELLE^ME VE ÇEVRE SORUNLARI	84
3.1.Yoksulluk ve Çevre Oli_kisi	84
3.2.Küreselle_menin Ekonomik Büyüme, Yoksulluk ve E_itsizlik Üzerine Etkileri	87
3.2.1.Küreselle_me ve Yoksulluk	88
3.2.2.Küreselle_me ve E_itsizlik	90
3.2.2.1.Dünya E_itsizli i	90
3.2.2.2.Ülkeler Aras1 E_itsizlik	92
3.2.2.3.Ülke Oçindeki E_itsizlik	94
3.2.2.4.E_itsizlik ve Teknoloji Oli_kisi	96
4.KÜRESELLE^ME SÜRECONE YÖN VERME ÇABALARI VE ÇEVRE	97
4.1.Küreselle_me Sürecinin Niteli i	98
4.2.Küreselle_me Sürecine Yön Verme Çabalar1na Oli_kin Örnekler	99
4.3.Küreselle_meye Yön Verme Sürecinde Çevreye Yüklenen O_lev	103
III. SONUÇ	106
OKONC0 BÖLÜM	

SÜRDÜRÜLEBOLOR KALKINMAYI SA LAYICI OKLÖM

I.ÇEVRE-KALKINMA OKÖLEMÖNDEN SÜRDÜRÜLEBOLOR

KALKINMAYA	110
1. ÇEVRENÖN EKONOMÖK ANLAMI VE KALKINMA	110
2. SÜRDÜRÜLEBOLOR KALKINMA	114
2.1. Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı, Ortaya Çıkı_1 ve Geli_imi	114
2.2. Sürdürülebilir Kalkınmaya Öli_kin Öngörülen Politikalar	117
2.3. Sürdürülebilir Kalkınmanın Katılımcıları	120
2.4. Sürdürülebilir Kalkınmanın Uygulanabilirliği	122

II.SÜRDÜRÜLEBOLOR KALKINMAYI SA LAYICI ORTAMIN

YARATILMASI	124
1. KÜRESELYÖNETÖM (YÖNETÖM)	124
1.1. KüreselYönetim Öli_kin Giri_imleri	124
1.1.1. BM Küresel Yönetim Komisyonu	124
1.1.2.BM DünyaHükümeti	125
1.1.3.MalmöBakanlar Deklarasyonunun Önerisi	127
1.1.4.DünyaTicaret Örgütü ve Dünya Hükümeti	128
1.2. KüreselYönetim (Global Governance) Kavramı	128
2. KÜRESELFONANSAL YÖNETÖM .	132
2.1. KüreselFinansman Programları	132
2.1.1.Vergiler	132
2.1.1.1.Tobin Vergisi	132

2.1.1.2. Ėirket Vergileri	133
2.1.1.3. Kaynak Vergileri, Enerji ve Karbon Vergileri	133
2.1.2. Kullanılcı Ücretleri	135
2.1.3. Ticareti Mümkün Kirlenme Ozinleri (Permi)	136
2.2. Küresel Çevre Fonu	137
III. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMANIN AKTÖRLERİ VE	
SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMAYA KATKILARI	140
1. ULUSAL DEVLETLER	140
1.1. Yönetim ve Devlet	140
1.2. Sürdürülebilir Kalkınma Sürecinde Hükümetlerin Rol ve Sorumluluğu	141
2. ULUSLARARASI ÖRGÜTLER	143
2.1. Birleşmiş Milletler	144
2.2. Dünya Bankası	148
2.2.1. Dünya Bankası'nın Çevre Konusundaki Yaklaşımı	150
2.2.2. Dünya Bankası'nın Yoksulluk Yaklaşımı-Yoksulluğun Hafifletilmesi ve Sosyal Güvenlik	151
2.3. IMF/Dünya Bankası İstikrar ve Yapısal Uyum Programları	155
2.3.1. Yapısal Uyum	157
2.3.2. İstikrar ve Yapısal Uyum Programlarının Sonuçları	158
3. ULUSLARARASI HÜKÜMET DIŐI ÖRGÜTLER (NGO)	162
3.1. NGO Nedir?	162
3.1.1. NGO ların Örneği	164

3.1.2. NGO ların Yapılanmaları.....	166
3.2. NGO lar ve Uluslararası Hükümet Kurulu_ları Arasındaki	
Olkiler.....	168
3.2.1. Birle_mil Milletler ve NGO ların Çevre ve Kalkınma Sürecine	
Giri_ş.....	168
3.2.1.1. Ortak Geleceğimiz Raporu ve NGO lar.....	168
3.2.1.2. Gündem 21 ve NGO lar	169
3.2.1.3. Malmö Bakanlar Deklarasyonu veNGO	172
3.2.2. Dünya Bankası ve Mikro Giri_ş Projeleri ve Kamu Hizmeti	
Araç Olarak NGO lar.....	173
3.2.3. DTÖ ve NGO lar.....	177
4. ÇOKULUSLU ŞİRKETLER (ÇUŞ)	181
4.1. ÇUŞ ların Konuları.....	181
4.2. ÇUŞ lar ve Ulusal Denetim	185
4.3. Sürdürülebilir Kalkınma Sürecinde Çokuluslu Şirketlere Yüklenen	
Rol ve Sorumluluk.....	186
4.4. ÇUŞ ların Uygulamaları ve Çevre.....	189
4.4.1. ÇUŞ ların Doğal Çevre ve İnsan Sağlığı Üzerindeki Etkileri.....	189
4.4.2. ÇUŞ ların Lobi Faaliyetleri ve Çevre	192
4.5. ÇUŞ lar, Tarım ve Çevre.....	194
4.5.1. Tarım Sektöründe ÇUŞ ların Konumu.....	194

4.5.2. ÇU^ lar1n Tar1m Sektöründeki Faaliyetleri ve Çevreye Etkileri.....	195
4.6. ÇU^ lar1n Denetimi.....	199
IV. SONUÇ.....	204
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
YENİDENYAPILANMA SÜRECİNDE ÇOK TARAFLI TİCARET	
VE ÇEVRESİSTEMLERİ	
I.DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜNDE TİCARET VE ÇEVRE	208
1. GATT DAN ... DÜNYA YE.....	208
2. TİCARET VE ÇEVRE KOMİTESİ.....	213
2.1. Ticaret ve Çevre Konusundaki Marakeş Kararı ve Ticaret ve	
Çevre Komitesinin Kurulu_u.....	213
2.2. Ticaret ve Çevre Komitesinin Çalışmaları.....	217
2.2.1. Pazar Erişim Temasına Olanaklı Çalışmaları.....	217
2.2.1.1. Madde 2 Kapsamındaki Çalışmaları.....	217
2.2.1.2. Madde 3.b Kapsamındaki Çalışmaları	218
2.2.1.3. Madde 4 Kapsamındaki Çalışmaları.....	219
2.2.1.4. Madde 6 Kapsamındaki Çalışmaları.....	220
2.2.2. Çok Taraflı Çevre ve Ticaret Gündemine Olanaklı Çalışmaları.....	222
2.2.2.1. Madde 1 ve 5 Kapsamındaki Çalışmaları.....	223
2.2.2.2. Madde 7 Kapsamındaki Çalışmaları	224
2.2.2.3. Madde 8 Kapsamındaki Çalışmaları.....	224
2.2.3. Hizmetler Ticareti ve Çevre Hakkında Kararda Öngörülen	

Çalı_malar	225
2.2.4. Hükümetlerarası ve Hükümet D1_1 Örgütlerle Oli_kiler	
Kapsamındaki Çalı_malar.....	227
2.2.4.1. Hükümetlerarası Örgütlere Oli_kin Çalı_malar.....	227
2.2.4.2. Hükümet D1_1 Örgütlerle Oli_kiler.....	228
2.3. DTÖ Sekreteryası nın Çevre ile Olgili Etkinlikleri.....	230
3. DTÖ ANLA^MALARINDA ÇEVRE OLE OLGOLU HÜKÜMLER	232
3.1. Dünya Ticaret Örgütü Kurulu_ Anla_ması.....	232
3.2. Gümrük Tarifeleri Genel Anla_ması.....	234
3.3. Ticaretle Teknik EngellerAnla_ması	235
3.4. Tarım Anla_ması	237
3.5. Sağlık ve Bitki Sağlık Önlemlerinin Uygulanmasına Oli_kin	
Anla_ma	239
3.6. Subvansiyonlar ve Telafi Edici TedbirlerAnla_ması	242
3.7. Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anla_ması.....	243
3.8. Ticaretle Bağlantılı Yatırım TedbirleriAnla_ması	246
3.9. Hizmet Ticareti GenelAnla_ması	246
3.9.1. GATS ın Temel Özellikleri	246
3.9.2. GATS MaddeXIV	247
3.9.3. Çevre Hizmetleri.....	248
3.10. Anlamazlıkların Halli Konusundaki Kural ve Yöntemleri	
Tesbit Eden Mutabakat Metni.....	250

4. GATT 1947 VE DTÖ DEKİ ANLAŞMAZLIK DAVALARI	253
4.1. Kanada-0_İnmemi_ Ringa ve Somon Balıklarının Öhracatının	
Etkileyen Önlem.....	253
4.2. Tayland-Sigara İthalatının ve Sigaraya Getirilen Yurtiçi	
Vergilerin Kısıtlanması.....	254
4.3. Ton Balığı-Yunus Vakası	255
4.4. ABD-Ton İthalinde Kısıtlamalar.....	256
4.5. Venezuela-Hava Kirliliği Davası	257
4.6. Hormonlu Sığır Eti Davası	258
4.7. Karides-Kaplumbağa Davası	261
4.8. Muz Davası	262
4.9. Kanada Asbest Davası	263
4.10 Anlaşmazlık Davaları ve Kararlarının Değerlendirilmesi.....	264
5. DTÖ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA.....	268
5.1. DTÖ de Sürdürülebilir Kalkınmaya Yaklaşım.....	268
5.2. Ticaret, Ticaretin Liberalleştirilmesi ve Sürdürülebilir Kalkınma....	272
5.2.1. Ticaretin Güdüldüğü Ekonomik Büyüme.....	272
5.2.2. Serbest Ticaretin Çevreye Etkileri.....	274
5.2.3. Serbest Ticaret, Çevre ve Rekabet.....	277
5.3. TRIPS Anlaşması ve Sürdürülebilir Kalkınma	279
5.3.1. Teknoloji Transferi.....	279

5.3.2. Kamu Sa lı 1.....	282
5.3.3. Tarım.....	285
5.4. Ticaretle Ba lantılı Yatırım Tedbirleri Anlaşması ve Sürdürülebilir Kalkınma.....	286
5.5. Tarım Anlaşması ve Sürdürülebilir Kalkınma.....	288
5.6. SPS Anlaşması ve Sürdürülebilir Kalkınma.....	290
5.7. Ticaretle Teknik Engeller Anlaşması ve Sürdürülebilir Kalkınma....	293
5.8. GATS ve Sürdürülebilir Kalkınma.....	295
5.9. DTÖ de Sürdürülebilir Kalkınma için Öngörülen Yönetim.....	297
II. KÜRESEL DÜZEYDE ÇEVRE DÜZENLEMELERİ	300
1. ÇOK TARAFLI ÇEVRE ANLAMALARI	300
2. BMMKLOM DE KLİM ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİ VE KYOTO PROTOKOLÜ.....	301
2.1. İklim De ğişikli ği, Kaynaklar, Etkileri ve Sorumlulu ğu.....	301
2.2. İklim De ğişikli ği Çerçeve Sözleşmesi.....	302
2.3. Kyoto Protokolü	303
2.3.1. Kyoto Protokolünde Yer Alan Mekanizmalar.....	304
2.3.2. Kyoto Sonrası Gelişmeler.....	306
3. TEHLİKELİ ATIKLARIN SINIR ÖTESİ TAİNİMİNİN VE BETARAFININ KONTROLÜNE İLAKON BASEL SÖZLEŞMESİ	309
3.1. Sözleşmenin Kapsamı	309
3.2. Basel Sözleşmesinde Ticareti Etkileyen Hükümler.....	310

4. OZON TABAKASININ KORUNMASINA DAİR VÖYANA	
SÖZLEŞMEŞİ VE OZON TABAKASINI ÖNCELTEN	
MADDELERE DAİR MONTREAL PROTOKÖLÜ.....	311
4.1. Montreal Protokolünde Öngörölen Ticari Önemler.....	312
4.2. Montreal Protokolü Çok Taraflı Fonu	314
4.3. Montreal Protokolünün Getirdi i Sonuřlar.....	316
5. BÖYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK SÖZLEŞMEŞİ	317
5.1. Sözleşmenin Kapsamı ve Biyogüvenlik Protokolü.....	317
5.2. Biyolojik Çeşitlilik ve Ticaret.....	320
5.3. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve TRIPS Anlaşması	321
6. ÇOK TARAFLI ÇEVRE SİSTEMİ ÖLE ÇOK TARAFLI TÖCARET	
SİSTEMİ ARASINDAKİ ÖLÖKÖLERİN DE ERLENDİRÖLMESİ	326
III. SONUÇ.....	331
SONUÇ VE DE ERLENDİRME.....	334
KAYNAKÇA.....	351
ÖZET.....	364
ABSTRACT	366
EKLER.....	368
DÖZÖN.....	374
{tab=ÖZGEÇMİŞ}	

Dr.Necla
Yıkılmaz

1955 yılında

Babaeski de do du.

1979 y111nda Orta Do u Teknik Üniversitesi Metalurji Mühendisli i Bölümünden mezun oldu.

1997 y111nda Türkiye ve Orta Do u Amme Odasesi Enstitüsü Kamu Yönetimi Lisans Üstü Uzmanlık Ö renimini tamamladı.

2002 y111nda Ankara Üniversitesi Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi (Kent ve Çevre Bilimleri) Doktora çalı masını tamamladı.

1979 y111nda 0_letmeler Bakanlık 1nda Uzman Yardımcısı olarak göreve başladı.

1980-1986 yılları arasında Ulaştırma Bakanlık 1nda Uzman olarak görev yaptı. 1986-1992 yılları arasında TMMOB Metalurji Mühendisleri Odasında Yönetici olarak görev yaptı.

1992 yılından bu yana Çankaya Belediyesinde görev yapmaktadır. 1980-1992 yılları arasında Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinde Yönetim Kurulu üyesi yaptı.

1980-1992 yılları arasında TMMOB Metalurji Mühendisleri Odasında Yönetim Kurulu Başkanlık 1 görevinde bulundu.

2003 yılında TBMM de Milletvekili Danışmanlık 1 görevinde bulundu. Çeşitli yaygın organlarında yayınlanmış makale, bildiri ve araştırmaları bulunmaktadır.

{/tabs}